

Motivace žáka při výběru studijního oboru Reprodukční grafik pro média a její vliv na prospěch

Danuše Románková

Bakalářská práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Danuše ROMÁNKOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Motivace žáka při výběru studijního oboru
Reprodukční grafik pro média a její vliv na prospěch**

Zásady pro vypracování:

**Zpracování teoretické části, vymezení pojmu motivace žáka, cílové skupiny.
Zpracování praktické části – kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření,
zpracování a vyhodnocení výsledků výzkumu.
Přijetí odpovídajících závěrů.**

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 34 -- 53 -- L/01 Reprodukční grafik pro média, Ministerstvo školství, tělovýchovy a sportu.

Gavora, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno : Paido, 2000. 208 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

Pelikán, Jiří. Základy empirického výzkumu pedagogických jevů. Praha : Karolinum, 2004. 270 s. Dotisk 1. vydání. ISBN 80-7184-569-8.

Rýdl, K. Vybíráme školu pro svoje dítě. Praha : Grada, 1993.

Zpráva mezinárodní komise UNESCO "Vzdělávání pro 21. století". Praha :

Pedagogická fakulta UK, Ústav výzkumu a rozvoje školství 1997.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším a jiném vzdělávání.

Madsen, K. B. Moderní teorie motivace. Praha : Academia, 1979.

Hrabal, V., Man, F., Pavelková, I. Psychologické otázky motivace ve škole. Praha : SPN, 1984.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. května 2008

Ve Zlíně dne 23. ledna 2008

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

L.S.

Mgr. Jarmila Celá
ředitel ústavu

ABSTRAKT

V této bakalářské práci jsem se zaměřila na problematiku motivace žáků při výběru střední školy, resp. studijního oboru Reprodukční grafik pro média. V úvodní části popisuji charakteristiku studijního oboru Reprodukční grafik pro média, jeho specifika a náročnost. Teoretická část je zaměřena na použité techniky výzkumu a zdůvodnění jejich použití, vymezení pojmu motivace žáka, cílové skupiny. Praktická část obsahuje kvantitativní výzkum formou dotazníku, který byl použit v reálném výzkumu na reprezentativním souboru žáků tohoto studijního oboru na Střední průmyslové škole polytechnické – Centru odborné přípravy Zlín. Na závěr jsem se pokusila o vyhodnocení výsledků výzkumu a přijetí odpovídajících závěrů..

Klíčová slova: motivace, studijní obor, počítač, grafické programy, zájmy, zaměření, volný čas, zábava, odpovědnost, snaha, pracovitost.

ABSTRACT

In this bachelor work I have been dealing with motivation problems of pupils when they have to choose their secondary school or the education department - the Printing graphic artist for media. In the introductory part there I am describing the characteristics of that education department of the Printing graphic artist for media together with other specifications and difficulties. The theoretical part is focused on the used ways of investigation and also on giving reasons for their application, specifying the notion of pupils motivation, the aimed group. The practical part contains quantitative investigation by a questionnaire which has already been probed in a real research on a representative group of pupils of their education department at the Secondary Industrial Polytechnic School – COP Zlin. At the end I have tried to evaluate the research results and accept the corresponding conclusion.

Keywords:

Motivation, education department, computer, graphic programmes, interests, intention, free time, entertainment, responsibility, effort, industry.

PODĚKOVÁNÍ

Je pro mne milou povinností poděkovat své vedoucí Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové, Ph.D. za odborné vedení, za konzultace, cenné rady a připomínky při zpracování této práce.

Poděkování patří také všem mým blízkým a spolupracovníkům, kteří se mnou měli dostatek trpělivosti v době, kdy jsem dokončovala tuto práci.

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ZÁVAŽNÉ ROZHODNUTÍ – JAKÝ OBOR SI ZVOLIT	10
1.1 ZAČÁTEK MÉ PEDAGOGICKÉ PRÁCE	11
1.2 MINULOST A SOUČASNOST	12
1.3 SKLADBA ŽÁKŮ NA STUDIJNÍM OBORU REPRODUKČNÍ GRAFIK PRO MÉDIA	13
2 ZDROJE MOTIVACE	14
2.1 POTŘEBY POZNÁVÁNÍ.....	16
2.2 SOCIÁLNÍ POTŘEBY	17
2.3 VÝKONOVÉ POTŘEBY	17
2.4 PERSPEKTIVNÍ ORIENTACE.....	19
II PRAKTICKÁ ČÁST	22
3 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY VÝZKUMNÉ ČÁSTI PRÁCE	23
3.1 CÍLE VÝZKUMNÉ ČÁSTI PRÁCE.....	23
3.2 VOLBA A ZDŮVODNĚNÍ POUŽITÝCH TECHNIK A METOD.....	23
3.3 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO VZORKU	24
3.4 STANOVENÍ HYPOTÉZ	24
3.5 METODY ZPRACOVÁNÍ DAT	24
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	25
4.1 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	25
4.2 POTVRZENÍ NEBO VYVRÁCENÍ HYPOTÉZ	33
ZÁVĚR	36
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	37
SEZNAM TABULEK	39
SEZNAM GRAFŮ	40
SEZNAM PŘÍLOH	41

ÚVOD

Pracuji jako učitelka odborného výcviku na Střední průmyslové škole polytechnické - Centru odborné přípravy Zlín. Učím žáky studijního oboru Reprodukční grafik pro média. Žáci se připravují na obsluhu složitých elektronických systémů polygrafických pracovišť, digitálního zpracování obrazu a textu, výroby multimediálních prezentací včetně produkce časopisů, knih a reklamních materiálů. Výuka probíhá jak klasickou metodou reprodukce na kamerách a kopírkách, tak za použití výkonných počítačů. Žáci pracují v grafických programech s náročnou montáží a retuší obrazů, tvoří grafické dokumenty a zhotovují podklady pro tisk na ofsetových strojích, případně zhotovují podklady i pro ostatní tiskové techniky.

Práce reprodukčního grafika je vysoce odborná a náročná, hlavně na přesnost, žáci musí znát celý postup zpracování tiskoviny od jejího návrhu a zpracování na počítači přes tisk i knihařské zpracování. Proto je třeba, aby žáci přistupovali ke studiu odpovědně, aby měli skutečný zájem, neboť jde o obor velmi specializovaný. Musí si uvědomit, že každá jejich chyba, kterou zapříčiní, přináší velké ztráty času, prostoje a problémy při dalším zpracování a velké finanční ztráty. Důležitou součástí studia je tvorba vlastních grafických návrhů a vysoká úroveň grafického zpracování. Ta není možná bez přiměřených znalostí dějin umění a historického poučení vztahujícímu se k přenosu a šíření textových a obrazových informací, bez orientace se ve výtvarných grafických technikách, bez respektování výrazových možností barev a světla, znalosti historie písma, jeho rozdělení a konstrukce a uplatňování kreativního přístupu při řešení praktických úkolů při úpravě tiskovin.

Teoretická část bakalářské práce popisuje vnitřní a vnější zdroje motivace ve výchovně vzdělávacím procesu na základě tematicky zaměřené literatury. Praktická část je věnována mapování skutečné motivace žáků oboru Reprodukční grafik pro média pomocí dotazníku.

Cílem teoretické části této bakalářské práce shromáždění, studium a rešerše odborné literatury v oblasti motivace. Cílem praktické části bakalářské práce je zjistit, proč se žáci devátých tříd hlásí právě na tento obor, jaké mají o práci grafika představy, jak je výuka baví a jak zaměřit přijímací zkoušky, aby byli vybráni žáci, ze kterých by se nám podařilo vychovat kvalitní grafiky se zájmem o tuto práci. Zjištěné skutečnosti by také mohly pomoci při tvorbě nového rámcového vzdělávacího programu pro tento obor. Nové rámcové vzdělávací programy jsou zpracovávány pro obory vzdělání zařazené v nové soustavě oborů

vzdělání. Vzdelávání v nich vymezené vychází ze čtyř cílů vzdělávání pro 21. století formulovaných komisí UNESCO – učit se poznávat, učit se učit, učit se být, učit se žít s ostatními (tzv. Delorovy cíle – *Učení je skryté bohatství*. Zpráva mezinárodní komise UNESCO „Vzdělávání pro 21. století“. Praha, Pedagogická fakulta UK, Ústav výzkumu a rozvoje školství 1997). Rámcové vzdělávací programy by měly zajistit lepší uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání na trhu práce a jejich připravenost dále se vzdělávat, popřípadě se bezproblémově rekvalifikovat, a vést kvalitní osobní i občanský život. Na rozdíl od dosavadních učebních dokumentů, které vymezují obecné cíle vzdělávání a zejména učivo (obsah vzdělání), které se mají žáci naučit, rámcové vzdělávací programy stanovují především výsledky (výstupy) vzdělávání – co má žák umět a být schopen na určité úrovni odpovídající jeho předpokladům prokázat. Učivo není cílem vzdělávání, ale prostředkem k dosažení požadovaných výstupů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁVAŽNÉ ROZHODNUTÍ – JAKÝ OBOR SI ZVOLIT

V době, kdy jsem vybírala téma své bakalářské práce, mě trápil problém, proč poslední dobou žáci, které učím, nedosahují takových výsledků, jak na počátku mé pedagogické práce na naší škole. Jestli je chyba v mé práci nebo již při výběru nových žáků na studijní obor Reprodukční grafik pro média, v jejich motivaci. Proč se žáci devátých tříd hlásí právě na tento obor? Jaké mají představy o práci grafika? Neočekávali vlastně něco jiného?

Neexistují lidé, kteří by se hodili pro všechna povolání, stejně tak jako neexistují lidé, kteří by se nehodili pro žádné povolání. V každém oboru lze dosáhnout úspěchu a každý člověk má předpoklady, aby se uplatnil alespoň v některém. Musí si jen správně vybrat. Musí ohodnotit sám sebe, své možnosti, schopnosti, vlastnosti a zájmy.

Schopnosti nelze přímo měřit, lze je ale odhadnout z toho, jak se kdo dokáže vyrovnávat s určitými činnostmi a úkoly. Někteří lidé mají zálibu pracovat v technické oblasti, jiní v kulturní, druhým by chyběl kontakt s lidmi. Taková záliba pro určitou činnost nebo úkoly se označuje jako zájem. Odpovídá-li povolání zájmům, je člověk ochotnější více se učit, je větší šance, že bude v zaměstnání spokojený. Důležitými vlastnostmi jsou také postoj k práci, trpělivost, pečlivost, obětavost, vytrvalost, smysl pro pořádek, čistota a důslednost. Není vůbec jednoduché dospět ke správnému zhodnocení schopností, zájmů a osobních vlastností u dospělého člověka, natož teprve u patnáctiletého žáka, u ještě nevyhraněné osobnosti, který vlastně pořádně neví, co chce.

Znát sebe samého není zdaleka tak snadné, jak by se mohlo zdát. Někdo má o sobě příliš vysoké mínění, další trpí komplexy nebo přehnanou skromností, u někoho se směřuje skutečnost s přáním. Nejdůležitějšími oblastmi, kde lze pozorovat způsoby chování a vyvodit z toho závěry např. pokud jde o zájmy, jsou škola, rodina a volný čas. Trvání, častý výskyt a intenzita svědčí o stabilitě zájmu. Znamenají dobré výsledky v angličtině, že má člověk jazykové schopnosti? Vyplyvá ze špatného prospěchu v chemii, že chybí nadání pro přírodní vědy? Výkony ve škole se hodnotí známkami a známkování závisí kromě schopností a pílě žáka částečně i na měřítku učitele, na celkové výkonnostní úrovni třídy, na sympatiích a antipatiích, a proto nemohou být nikdy zcela objektivní. Lze ale všeobecně říci, že dobrý prospěch ve škole vytváří do určité míry předpoklady pro úspěšné studium.

Chce-li se člověk stát úspěšným profesionálem, je třeba, aby znaky jeho osobnosti odpovídaly požadavkům povolání, které si zvolí. Tyto požadavky jsou specifické pro různá povo-

lání a navíc se v důsledku rozvoje vědy a techniky postupně mění. Neexistuje žádné povolání, které by si kladlo jenom jediný požadavek, naopak každé povolání má celou řadu požadavků, které jsou pro ně typické.

Má-li se žák rozhodnout pro nějaké povolání, potřebuje o něm co nejvíce vědět, potřebuje informace. A ne každý, kdo podá přihlášku k přijímacímu řízení do určitého oboru, se důkladně informuje o tom, co ho ve škole či později v povolání čeká. Představy patnáctiletých studentů o budoucím povolání jsou často nereálné – životní zkušenosti skoro žádné, vývojové a osobnostní změny v plném proudu, opravdu zblízka znají jen několik málo profesí. Ale situace je dnes lepší než dříve, kdy neexistovaly žádné rodinné firmy, děti málokdy věděly, co vůbec dělají jejich rodiče, vzdělání nebylo nijak zhodnocováno. Žáci se v první řadě obrací na své rodiče, na příbuzné, kamarády a známé, ale v poslední době si již zvykli chodit za výchovnými poradci, na Dny otevřených dveří na školách, případně na Burzy škol, kde se dozví mnoho potřebných informací. Mnohdy ale získají o budoucím povolání nesprávný dojem, zdá se jim, že to bude snadné, zaměří se pouze na některé aspekty vybraného povolání a skutečnost je potom velmi zklame. Až v průběhu studia zjistí, že je vybraný obor vlastně nebaví, že si představovali vlastně něco úplně jiného.

Proto jsem se ve své bakalářské práci zaměřila na to, podle čeho vlastně budoucí žáky vybírat, jestli pouze podle studijních výsledků na základní škole a přijímacích zkoušek z matematiky a češtiny, nebo jestli vzít v úvahu také jejich osobnostní charakteristiky, zájmy a hlavně motivy výběru tohoto oboru. Nikoli nedostatek studijních předpokladů, ale i špatná volba střední školy může být hlavní příčinou neúspěchu při studiu. Může jít o momentální nadšení, nápad, vliv kamarádů a známých. Prvotní elán vyprchá, místo toho se může dostavit rozčarování, nechut' ke studiu a zákonitě také špatné výsledky. Výběr střední školy by se neměl podceňovat a základem dobrého rozhodnutí každého žáka by měly být dobré informace.

1.1 Začátek mé pedagogické práce

V roce 2001 jsem nastoupila jako mistr odborného výcviku na Střední integrovanou školu technickou – COP ve Zlíně. Měla jsem za sebou 18letou praxi jako sazeč a grafik v různých grafických studiích. Začala jsem učit žáky tříletého učebního oboru Reprodukční

grafik. Žáci se měli naučit pracovat v grafických programech pro přípravu podkladů pro tisk. Neměla jsem žádné pedagogické vzdělání, a proto jsem jim předávala své zkušenosti z praxe. Hned v roce 2002 jsem začala studovat Doplnkové pedagogické studium na Evropském polytechnickém institutu v Kunovicích. Toto studium mi pomohlo v mé pedagogické práci, kterou jsem do té doby vykonávala spíše intuitivně a na základě vlastních zkušeností při studiu na střední škole.

1.2 Minulost a současnost

Žáci učebního oboru Reprodukční grafik byli v letech 2000-2003 přijímáni na základě přijímacích zkoušek z jazyka českého, matematiky a talentových zkoušek z historie tisku, kultury a testu zručnosti a kreativity. Ten měl důležitou roli při výběru uchazečů. Po dvou letech mého pedagogického působení ale tříletý učební obor skončil a žáci byli přijímáni na čtyřletý studijní obor ukončený maturitní zkouškou. Talentové zkoušky byly zrušeny a zůstaly pouze testy z jazyka českého a matematiky jako na ostatních středních školách. Uchazeči o tento obor se změnili, začali se hlásit žáci s lepšími studijními výsledky na základní škole, protože obor nabízí studium ukončené maturitní zkouškou. Žáci s vyznamenáním jsou přijímáni bez přijímacích zkoušek, mají jistotu okamžitého přijetí a přitom o oboru často nic neví. Důležité pro ně je, že se zde pracuje na počítačích.

Učebny reprodukčních grafiků byly sice vybaveny počítači, ale softwarové vybavení neodpovídalo velkým grafickým studiím. Ale během krátké doby se nám podařilo pomocí grantu softwarové vybavení natolik zlepšit, že naši absolventi mohli ihned začít pracovat v kterémkoliv grafickém studiu bez problémů. Žáci mají také k dispozici digitální fotoaparát, kameru a internet. Na praktickém výcviku poznají více grafických programů než dříve, protože součástí učebních osnov je i tvorba webových stránek a práce s animačními programy. Nevýhodou čtyřletého studijního oboru je, že se podstatně zmenšila časová dotace praktického výcviku.

Velmi se také zlepšila propagace naší školy a našeho oboru. Zúčastňujeme se Burz škol v celém kraji, pořádáme Dny otevřených dveří, vydáváme propagační materiály, vytvořili jsme webové stránky. Informovanost o oboru se velmi zlepšila. Ke studiu se každý rok hlásí nejméně dvojnásobek žáků, které můžeme přijmout. V roce 2004/2005, kdy studijní

obor Reprodukční grafik pro média začínal, se přihlásilo 95 žáků s průměrným prospěchem ze základní školy 1,78. Osm žáků bylo přijato bez přijímacích zkoušek, protože měli na základní škole vyznamenání. V roce 2005/2006 se hlásilo 48 žáků s průměrným prospěchem 1,83, přijato bez zkoušek bylo 11 žáků. V roce 2006/2007 se hlásilo 54 žáků s průměrným prospěchem 1,79, přijato bez zkoušek bylo 19 žáků, což činilo 68 % přijatých žáků. V roce 2007/2008 si mohli žáci podat přihlášku pouze na jednu školu. To se projevilo na počtu podaných přihlášek i na obor Reprodukční grafik pro média. Tento rok se hlásilo jen 34 žáků s průměrným prospěchem 1,82. Jedenáct žáků mělo vyznamenání, a proto byli přijati bez přijímacích zkoušek. Pro školní rok 2008/2009 si podalo přihlášku 51 žáků s průměrným prospěchem 1,84, přijato bez přijímacích zkoušek bylo 14 žáků.

1.3 Skladba žáků na studijním oboru Reprodukční grafik pro média

Poté, co se změnil učební obor na studijní, změnila se i skladba přijatých žáků. Do učebního oboru se hlásili sice žáci s dobrými studijními výsledky v osmých a devátých třídách, ale ti nejlepší se spíše hlásili na studijní obory s maturitou. Dnes je situace úplně jiná. Více než polovina žáků k nám přichází bez přijímacích zkoušek, protože na základní škole měli vyznamenání. Zdálo by se, že také jejich studijní výsledky na střední škole by měly odpovídat tomuto zjištění – hlásí se více žáků s vynikajícím prospěchem, ale opak je pravdou. Jejich studijní výsledky jsou mnohem horší než u žáků, kteří absolvovali tříletý učební obor. Také jejich zájem o obor je mnohem menší a mnoho z nich nechce ve zvoleném oboru v budoucnosti pracovat. Proto jsem vypracovala dotazník, který by měl pomoci zjistit, proč se žáci na studijní obor Reprodukční grafik pro média hlásí, jaké jsou jejich představy o studiu, o budoucnosti, jak se jim studijní obor líbí a co si od studia slibovali.

2 ZDROJE MOTIVACE

Motivace znamená souhrn hybných činitelů v činnostech, v učení a v osobnosti. Přitom hybným činitelem míníme takové skutečnosti, které jedince podněcují, podporují, nebo naopak tlumí, aby něco konal nebo nekonal. (Čáp, 1987, s. 66) Motivace chování člověka může vycházet jak převážně z vnitřní pohnutky, potřeby člověka, tak z vnějšího popudu, který vzbudil tuto potřebu. Je-li potřeba vzbuzena, vzniká motiv – důvod, pro který člověk začíná jednat určitým způsobem. Maslowova teorie (1943, in Hrabal, Man, Pavelková, 1989, s. 18) předpokládá, že potřeby člověka se vyvíjejí postupně, podle závažnosti pro existenci člověka. Na prvním stupni jsou proto potřeby fyziologické. Jsou-li tyto potřeby dostatečně uspokojovány, vytváří se předpoklad ke vzniku dalších skupin potřeb – potřeby bezpečí a potřeby pozitivních vztahů. Teprve při jejich uspokojení se vytváří prostor pro vznik potřeb spojených s pocitem vlastní hodnoty. Maslow je rozděluje na dvě skupiny – potřeby výkonu a samostatnosti, pozornosti okolí a vlastní nepostradatelnosti pro ně. Neuspokojení těchto potřeb má za následek pocit vlastní zbytečnosti a neustálou snahu dokázat si opak, což brání nástupu stadia potřeb rozvinutí vlastních schopností a potencialit. Tato etapa vývoje zahrnuje také rozvoj potřeb poznání a vlastní kompetence, které jsou nezbytnou podmínkou harmonického rozvoje osobnosti člověka. Individuální hierarchie potřeb dává vzniknout motivačnímu zaměření osobnosti člověka. (Hrabal, Man, Pavelková, 1989, s. 18)

Člověka může vést k určitému jednání současně několik motivů. Přitom stejné jednání jednoho člověka může být výsledkem jiné kombinace motivů než u druhého, např. jeden pracuje převážně ze zájmu o obor a z radosti, kterou mu ta práce působí, kdežto druhý převážně z potřeby vyniknout a dosáhnout společenského uznání. Také u téhož jedince v průběhu života se může změnit motivace k určité činnosti. (Čáp, 1987, s. 67)

Zájmy bývají obvykle definovány jako trvalejší vztah jedince k objektům a činnostem, který se projevuje v tendenci zabývat se jimi teoreticky nebo prakticky, což je spojené s příjemným citovým prožíváním a zvýšenou aktivitou v daném směru. (Ďurič, Štefanovič, 1973, s. 164) Lze předpokládat, že zájmové zaměření bude určováno charakterem dominujících potřeb. Protože však jsou zájmy fixovány na komplexní incentivy – motivace z vnějšího popudu, může tentýž zájem představovat uspokojení jiné konstelace potřeb u různých jedinců. Například sbírání známek může u jednoho jedince uspokojovat potřebu shromáždění, u jiného bude dominantní sociální kontext – výměna známek se spolužá-

ky. Na tomto příkladu můžeme vidět, že záleží i na tom, která činnost bude pro dítě v rámci zájmu dominantní. Zjišťování dominantních potřeb uspokojujících zájem dítěte je důležité nejenom při motivování dítěte, ale i při rozhodování o volbě jeho budoucího povolání. (Hrabal, Man, Pavelková, 1989, s. 19)

Podle Bakoše (Bakoš, 1977) by učitel měl působením své osobnosti poskytnout žákům také hlubší a širší souvislosti mezi nabytými poznatky a pochopením učiva, měl by v žácích pěstovat lásku a zájem o vědomosti a radost ze získávání nových poznatků a dovedností.

K motivování žáků lze přistupovat dvojím způsobem:

a) Navodit takové podmínky, které obsahují tak silné incentivy pro danou skupinu potřeb, že vzniklá motivace bude vycházet právě z aktuálních daných potřeb – například prvky soutěžení ve vyučování aktualizují sociální potřeby, problémové vyučování bude aktualizovat v široké míře poznávací potřeby.

b) Respektovat dominující potřeby individuální hierarchie potřeb určitých žáků a „individualizovat“ některé prvky vyučování právě s ohledem na tyto žáky – výběr tématu úloh s ohledem na jejich zájmové zaměření, intenzita osobní reakce s ohledem na úroveň sociálních potřeb žáka, nebo stanovená úroveň obtížnosti úloh s ohledem na úroveň výkonových potřeb určitých žáků. V individuálním případě, jestliže motivace plyne převážně z poznávacích potřeb, jedná se o vnitřní motivaci (z hlediska této činnosti), v ostatních případech, jsou-li uspokojovány jiné, původně na ní nezávislé potřeby, mluvíme o vnější motivaci. (Čáp, 1980, Helus, Hrabal, 1982 in Hrabal, Man, Pavelková, 1989, s. 25-26)

Učitel motivuje žáky ve vyučování jak vědomě, navozováním vhodných podmínek bohatých na komplexní incentivy, tak nevědomě, především způsobem interakce s jednotlivými žáky. Převažující motivace však nemusí být jenom pozitivní. Může dokonce nastat taková situace, kdy žák je naopak motivován negativně – výsledkem je nechut' k učební činnosti a snaha pokud možno brzy ukončit školní docházku.

Motivační složky osobnosti, především hodnoty a postoje, mohou být ovlivněny pohlavím či věkem učitele (Mikuláščík, 2001). Žáci by měli mít možnost vyzkoušet si a naučit se, jak se chovat k ženám nebo naopak k mužům, respektive k ženským nebo mužským autoritám. Budou vědět, jak se chovat a co si dovolit k nadřízenému jako ženě a nadřízenému jako muži. Při rostoucí feminizaci školství však postrádáme mužské vzory chování a jednání

a především chlapci tak nemají možnost ztotožnit se s dobrým vzorem při formování své osobnosti.

Škola má možnost přispět jak pozitivně tak negativně k utváření a rozvíjení kognitivně motivační charakteristiky žáků. Vzdělání je předkládáno žákům formou požadavků na jejich činnost a motivační hodnotu tyto požadavky nabývají teprve tehdy, stanou-li se žákovým individuálním cílem.

2.1 Potřeby poznávání

Elementární zvědavost, touha člověka – zejména mladého – poznat svět, specializované vědecké zájmy, záliba v krásných předmětech, květinách, krajinách, v upraveném prostředí, umělecké zájmy – to jsou všechno potřeby poznávací a estetické. (Čáp, 1987, s. 68)

Žák, který je vnitřně motivován, se učí proto, že učení pro něj představuje zdroj poznání. Potřeby poznávání zaujímají významné místo mezi ostatními potřebami. Jsou-li rozvíjeny, stávají se jedním z trvalých zdrojů rozvoje celé osobnosti žáka a kvalitním motivačním zdrojem jeho učení. (Hrabal, Man, Pavelková, 1989, s. 29)

Předpokladem toho, aby byla využita poznávací motivace žáků ve vyučování, je vyčlenění základních potřeb, které mají primární význam při motivování učebních činností žáků. Je proto výhodné třídit poznávací potřeby podle charakteru činnosti, kterou aktivizují a jíž jsou zároveň uspokojovány. Tedy o potřebu smysluplného receptivního poznávání (potřebu získávat nové poznatky) a potřebu vyhledávání a řešení problémů.

Na úrovni obou potřeb existují individuální rozdíly. Jsou žáci orientovaní především na „sbírání vědomostí“ a žáci zaměřeni především na problémové úkoly, které jsou schopni řešit i mimo vyučovací proces. Ale u většiny dětí školního věku však úroveň těchto potřeb není vysoká a tak stabilizovaná, aby zcela jednoznačně profilovala jejich charakteristiky.

Diagnostika poznávacích potřeb žáků u nás dosud není dostatečně rozvinuta, ale relativně dobře zmapovaná je oblast zájmů. Diagnostika obsahového zaměření poznávacích potřeb – zájmů – pomůže vytvořit si reálnou představu o motivačním zaměření žáků, což je předpokladem k jejich motivování a rozvoji.

2.2 Sociální potřeby

Důležitou sociální potřebou je potřeba identifikace. Nachází své uspokojení nejprve ve ztotožňování se s rodiči, s postupným začleňováním do dětského kolektivu se diferencují další sociální potřeby, jako potřeba pozitivních vztahů a potřeba sociálního vlivu. (Hrabal, Man, Pavelková, 1989, s. 38-45)

Potřeba pozitivních vztahů, to je potřeba vřelých vztahů a partnerské shody, lásky, přátelství, nekonfliktní a harmonické atmosféry. Potřeba pozitivních vztahů převažuje u dětí, jejichž rodiče uplatňují ve výchově emoční vřelost, strach z odmítnutí je spojen s emočním chladem. Můžeme rozlišit tři typy jedinců podle toho, která z potřeb u nich převažuje – typ s vysokou úrovní potřeby pozitivních vztahů a nízkou úrovní obavy z odmítnutí, typ s nízkou potřebou pozitivních vztahů a nízkou obavou z odmítnutí a typ s vysokou úrovní potřeby pozitivních vztahů a vysokou úrovní obavy z odmítnutí. Vztah mezi potřebou a obavou ovlivňuje směr a intenzitu sociálního chování jedince. Bylo zjištěno, že osoby s dominantní potřebou pozitivních vztahů měly nejlepší výkony tehdy, když nepracovaly pro sebe, avšak ve skupině. Naproti tomu jedinci výkonově motivovaní stavějí schopnost nad přátelství.

Potřeba vlivu na ostatní je potřebou dominovat, potřebou moci. Dokáže-li jedinec působit na druhého člověka tak, že dotyčný změní své původní jednání, hovoříme o řízení chování ostatních. Dominantní chování má směřovat k ovlivnění ostatních ke kooperaci, výkonovému a soutěživému chování a nemělo by mít za cíl ovládat druhé pro potěšení z tohoto ovládnutí. Negativní tvář vlivu je charakterizována vztahem dominance – submise a vede k získávání pocitu moci. Pozitivní tvář vlivu je charakterizována zájmem o skupinové cíle, dodáváním pocitu síly a kompetence členům skupiny.

Život ve škole je příležitostí k zaujetí pozice mezi druhými, k nalézání způsobů jak si ji vytvořit a obhájit. Vznikají první silné zážitky přátelství, solidarity, věrnosti a kultivace vztahů mezi chlapci a dívkami.

2.3 Výkonové potřeby

S rozvojem jedince Já se rozvíjí také řada potřeb, které se k nim váží. Jsou motivačním zdrojem činností a chování, které směřuje jednak k osamostatňování a prosazení. Vývojově

první nastupuje potřeba autonomie (samostatnosti) již kolem třetího roku života dítěte. Kolem potřeby autonomie se vytváří velmi brzy potřeba kompetence. Je to potřeba „něčemu rozumět“, být někým, „kdo něco umí“. Již rodinná výchova dává základy utvoření potřeby úspěšného výkonu a potřeby vyhnout se neúspěchu. Obě tyto potřeby se vyvíjejí velmi záhy, jakmile je dítě schopno provádět jakoukoliv cílově zaměřenou činnost, jejíž výsledky jsou hodnoceny okolím. Vytváří se systém sebehodnocení. (Heckhausen, 1977 in Hrabal, Man, Pavelková, 1989, s. 55) Dosáhnout dobrých výsledků a tím i uznání druhých, vyrovnat se druhým, vyniknout nad ně, překonat pocit méněcennosti ve srovnání s druhým, to jsou potřeby, které bývají v období školní docházky velkým hnacím motorem.

Velmi důležité jsou nároky na samostatnost a přesnost výkonu. Je důležité zjistit, zda jsou úměrné, nebo žáka přetěžují, nebo jsou značně nižší než možnosti žáka. Základ potřeby úspěšného výkonu vzniká časnými, avšak přiměřenými požadavky, povzbuzováním k samostatnosti a k přesnosti výkonu. Realistická úroveň nároků vede k celkově pozitivnímu sebehodnocení a má za následek větší vytrvalost a odolnost vůči neúspěchům. Jedinci se silně vyvinutou potřebou úspěšného výkonu bývali v dětství většinou patřičně odměňováni nebo chváleni za dobrý výkon. Naopak zvýšená pozornost rodiny k neúspěchu dítěte, přehnaná kritičnost a převaha trestů bývají spoluutvářejícími činiteli potřeby vyhnout se neúspěchu.

Z motivačního hlediska je důležité, aby učitel znal převažující výkonnostní zaměření žáků. Žáci s převažující potřebou úspěšného výkonu jsou cílově orientovaní s tendencí nevzdát se, vytrvat při řešení úkolů i přes značné překážky. Příliš snadné úlohy pro ně nejsou zajímavé. Neúspěch i úspěch posuzují především z hlediska informace, kterou jim přinášejí o vlastních schopnostech a jako cennou zkušenost do budoucna. Pracují plánovitě, bez úzkostlivosti.

U žáků s převažující potřebou vyhnout se neúspěchu každá situace, která by mohla odhalit skutečnou úroveň jejich schopností, vyvolává strach před selháním, a proto se takovým situacím vyhýbají. Při možnosti srovnání vlastního výkonu s výkonem ostatních žáků se cítí ohroženi. Proto mají tendenci uplatňovat se pouze tehdy, když je úspěch jistý, nebo vyhledávat takové situace, kdy se úspěch zaručeně nemůže dostavit. Další možností může být únik ze situace, který může být realizován např. formou podvádění nebo krátkodobými absencemi.

V odborné literatuře bývá někdy popisována ještě potřeba vyhnout se úspěchu. Je to spíše obava ze ztráty pozitivních vztahů, kdy by se žák příliš odlišil od třídního průměru větší výkonností. Problém se stává „viditelným“ převážně až tehdy, pokud je hromadným jevem v určité třídě a ta je označována za nespolupracující.

2.4 Perspektivní orientace

Předjímaní budoucnosti a vytyčování cílů hraje v životě člověka nesmírně závažnou roli a značně ovlivňuje prožívání a využívání přítomnosti. Důvod spočívá především v otevření výhledu do vzdálenější budoucnosti a v tom, že perspektivní cíle, ke kterým se jedinec upíná, jej mobilizují, orientují a dlouhodobě aktivizují. Tzv. vědomá autoregulace je nejvlastnější charakteristice motivace lidského chování a stává se hybným momentem rozvoje osobnosti. Chceme-li, aby vztah žáků k budoucnosti byl uvědomělý a aktivní, je nutné rozvíjet jejich perspektivní orientaci. Značnou překážkou je skutečnost, že existuje dlouhý časový úsek mezi školní přípravou a možností jejího uplatnění v budoucím životě. Rozvinutí perspektivní orientace se proto stává jedním ze silných motivačních zdrojů učební činnosti žáků, posiluje smysl školní práce.

V oblasti motivační předpokládá rozvinutí perspektivní orientace především vytvoření tolerance ke vzdálenější odměně, ke zvýšení vytrvalosti v činnostech vedoucích k uskutečňování vzdálených cílů, k preferenci vzdálenějšího hodnotnějšího efektu před okamžitým menším efektem, k utvoření relativně stabilního zájmového zaměření na základě individuální hierarchie potřeb a k rozvoji potřeby strukturace budoucnosti. Perspektivní orientace vede k vytvoření životního plánu. Dítě, které si doposud bylo vědomo objektivního významu vzdělání, začíná vidět a prožívat jeho smysl pro vlastní život.

Jednou z příčin selhání žáků ve škole může být i nevystředění krátkodobé orientace orientací perspektivní, protože je příliš slabou podněcující silou pro učební činnost, jejíž pravý smysl se pro dítě skrývá v příliš vzdálené budoucnosti a činnost dítěte je i nadále řízena přáními a popudy, s nimiž se jedinec náhodně setkává. Mnoho žáků se tak jen těžko získává k dlouhodobější a samostatnější spolupráci, žáci často nemají zájem na vlastním rozvoji, nenacházejí subjektivní smysl pro školní práci, jako by svůj vývoj považovali za ukončený.

Perspektivní orientace žáků může sehrávat funkci seberozvojovou a funkci motivačně strukturující. Seberozvojová funkce spočívá v tom, že perspektivní orientace umožňuje žákovi vidět vlastní osobnost v perspektivě svých možností, funkce motivační spočívá v motivačním dopadu vzdálených cílů na aktuální učební činnosti tím, že zvyšuje jejich smysl a že napomáhá zkrátit vzdálenost mezi přítomností a vzdáleným cílem.

Na konci základní školy tvoří početně největší skupinu děti dosud převážně krátkodobě orientované. Je však nutné rozlišit dva hlavní typy žáků. První typ krátkodobě orientovaných žáků sice má vytvořeny předpoklady pro perspektivní vztah k budoucnosti, prožívá však svou perspektivu jako zablokovanou a tedy se v ní neangažuje. Důvody mohou být různé – špatný prospěch, zdravotní obtíže, snížené schopnosti a podobně. Tito žáci prožívají perspektivu jako ohrožující, protože nejsou schopni představit si budoucnost, která by byla pro ně osobně smysluplná, přitažlivá a pozitivní. Druhým typem krátkodobě orientovaných žáků jsou takoví žáci, u nichž se ještě nevytvořily vnitřní předpoklady perspektivní orientace a kteří zatím o svou budoucnost nemají zájem. Příčinou bývá rodina, kde rodiče selhávají jako zprostředkovatelé žádoucích cílů nebo nejsou schopni předložit dítěti zájmy a ideály, které by je inspirovaly.

I skupina perspektivně orientovaných žáků je značně diferencovaná. Určitou část tvoří žáci, u nichž škola motivuje učební činnosti a jsou schopni alternativního obrazu budoucnosti. Své perspektivní cíle si stanovují nejen s ohledem na své schopnosti a možnosti, ale také je optimálně propojují s cíli středními a krátkodobými. Na konci základní školy je však taková úroveň rozvinutí perspektivní orientace spíše výjimkou. Dalším typem žáků jsou žáci s utvořeným základem perspektivní orientace, který ale není spjat se školní přípravou. Žák buď nedokáže postihnout souvislost mezi specifickými cíli nebo se orientuje sice intenzívně, avšak pouze na úzký úsek budoucnosti, která přímo nesouvisí se školní činností. Škola je potom považována za překážku a přinejmenším za časovou ztrátu. (Hrabal, Man, Pavelková, 1989, s. 79-85)

Současná škola málo učí své žáky umění učit se, málo se také zabývá otázkou vytváření optimálních strategií (z hlediska žáka), jaké perspektivní cíle volit a jak rozplánovat cestu ke stanoveným cílům. Někteří žáci spojují své budoucí povolání se současným studiem, naopak mnoho jiných o svém budoucím povolání sní, aniž cokoliv reálně dělají pro uskutečnění svého snu. Citlivé vedení spočívající v postupném zvyšování tolerance k oddálené

odměně a pomoc při poznávání skutečných příčin úspěchu a neúspěchu pomáhají správnému pohledu žáka na sebe sama při plánování vlastní budoucnosti.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY VÝZKUMNÉ ČÁSTI PRÁCE

3.1 Cíle výzkumné části práce

Cílem výzkumné části práce je zjistit, proč se žáci devátých tříd hlásí právě na tento obor, jaké mají o práci grafika představy. Podle jakých pravidel vybírat žáky, aby je studium bavilo, aby měli o práci zájem? Jak je motivovat při studiu, aby z nich vyrostli kvalitní grafici, kreativní profesionálové? To jsou otázky, na které se pokusím v závěru své práce odpovědět. Výsledkem této části práce má být získání podkladů o tom, na které složky osobnosti je třeba se zaměřit. Cílem je získání spíše kvalitativních výsledků, než výsledků kvantitativních či statistických.

3.2 Volba a zdůvodnění použitých technik a metod

Z podstaty výzkumného problému vyplývá, že je nutné zajistit získání dat od co největšího počtu respondentů ze všech čtyř ročníků, protože jejich zkušenosti se studiem tohoto oboru se zvětšují v souvislosti s délkou studia. Zvolila jsem metodu kvantitativního výzkumu, protože výzkumný soubor je pro kvalitativní výzkum příliš velký. Výzkumnou technikou je dotazník s otevřenými otázkami, které dají respondentům velkou volnost u odpovědi a nijak je neomezí a nevnutí jim volbu. Může proto být zdrojem nových a neznámých údajů a informací, které bychom nemohli získat pomocí uzavřených otázek. Pomocí tohoto dotazníku bych chtěla proniknout do motivů a postojů respondentů. Od žáků jsem cítila velkou podporu, snahu změnit věci, které se jim při studiu nelíbí. S některými z nich jsem otázky konzultovala a jejich připomínky pak při tvorbě dotazníku zohlednila. Dotazník jsem rozdala žákům v hodinách praktického výcviku. Všichni měli dostatek času, aby dotazník vyplnili. Učitelé v jednotlivých skupinách mi vyšli vstříc a nechali žáky dotazník vyplnit v době své výuky. Každé skupině žáků jsem vysvětlila, k jakému účelu bude dotazník sloužit, a že by mohl pomoci zlepšit kvalitu výuky v příštích letech, kdy bude škola tvořit své vlastní školní vzdělávací programy.

3.3 Stanovení výzkumného vzorku

Výzkumným vzorkem jsou všichni žáci studijního oboru Reprodukční grafik pro média. Nyní studuje v tomto oboru 108 žáků ve čtyřech ročnících. V prvním ročníku je 28 žáků, ve druhém ročníku také 28 žáků, ve třetím ročníku 27 žáků a ve čtvrtém ročníku je 25 žáků. Všichni žáci, kteří byli v určený den ve škole, tj. 98 žáků, dostali dotazník a v době výuky ho vyplnili a odevzdali. Návratnost tedy byla 100%.

3.4 Stanovení hypotéz

1. Většina žáků věděla před podáním přihlášky na tento obor, co se budou učit.
2. Pokud pracuje někdo z rodiny v oboru, zájem žáka o obor je větší.
3. Většina žáků chce po ukončení studia pracovat v oboru.
4. Většina žáků by si znovu vybrala ke studiu obor Reprodukční grafik pro média.

3.5 Metody zpracování dat

Způsob zpracování dat získaných na základě dotazníku se lišil podle typu otázek použitých v dotazníku. U otázek uzavřených s výběrem odpovědi se jednalo o kvantifikaci četností jednotlivých nabízených odpovědí. Odpovědi na otevřené otázky měly poskytnout především objasnění a vysvětlení postojů. V rámci zpracování informací z nich vyplývajících byla uskutečněna kategorizace dat. K jednotlivým odpovědím byly přiřazeny kódy, kdy každý kód znamenal jeden typ odpovědi. Častěji se opakující tvrzení a vysvětlení byla využita v interpretaci výsledků výzkumu.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

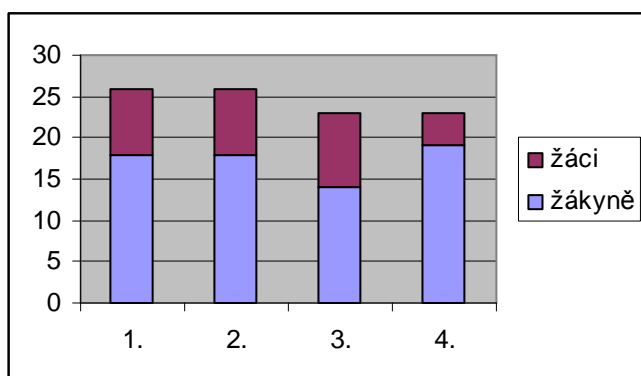
4.1 Interpretace výsledků výzkumu

Dotazník vyplnilo 98 žáků, kteří byli ten den přítomni. Z toho bylo 29 žáků a 69 žákyň. Všechny ročníky byly zastoupeny takřka rovnoměrně – 1. a 2. ročník po 26 žácích a 3. a 4. ročník po 23 žácích – viz tabulka 1 a graf 1.

Tabulka 1: Počet žáků a žákyň v jednotlivých ročnících

ročník	žákyně	žáci	celkem
1.	18	8	26
2.	18	8	26
3.	14	9	23
4.	19	4	23
celkem	69	29	98

Graf 1: Počet žáků a žákyň v jednotlivých ročnících

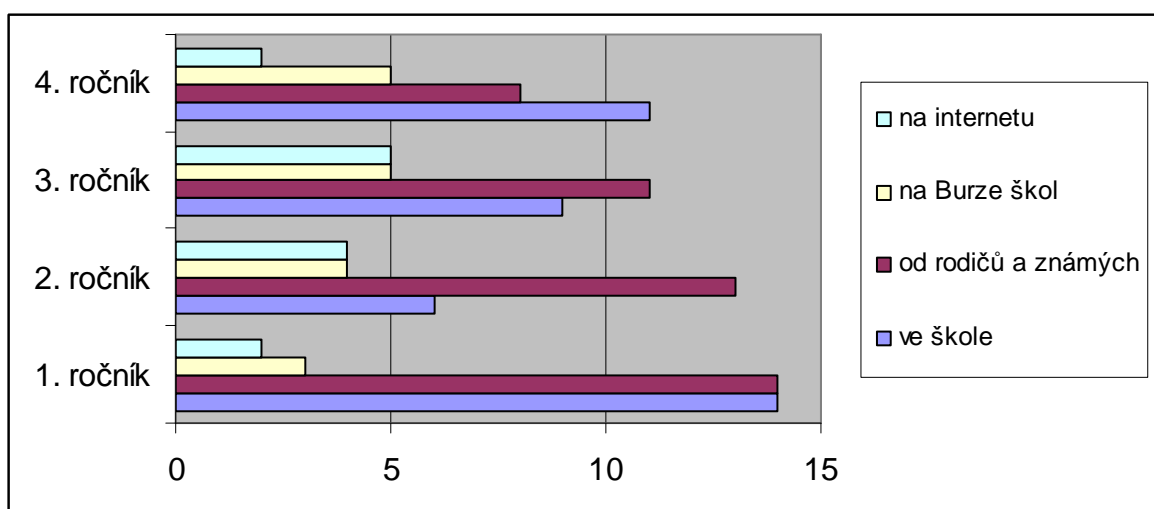

Na první otázku – *Kde jsi se dozvěděl/la o oboru Reprodukční grafik* – zvolili někteří žáci několika možných odpovědí, proto celkový počet odpovědí neodpovídá počtu respondentů. 40 žáků odpovědělo, že se o oboru dozvěděli ve škole od výchovných poradců a z Katalogu středních škol. Nejvíce žáků – 46 – se o oboru dozvědělo hlavně od kamarádů nebo rodičů. Na Burze škol získalo informace 17 žáků a jen 13 žáků pátralo na internetu – viz tabulka 2 a graf 2. Z těchto výsledků můžeme usuzovat, že obor má dobrou propagaci u školních poradců, ale přece jen dají žáci nejvíce na rady svých přátel a rodičů. Několik žáků má nebo mělo na škole sourozence a přátele, kteří jim o oboru vyprávěli. Burzy škol jsou navštěvované již žáky, kteří se jdou cíleně podívat na prezentaci vytypovaných škol a mnoho žáků si umí samostatně vyhledat informace na internetu již na základní škole.

Tabulka 2: Kde se žáci o oboru dozvěděli

	ve škole	od rodičů a známých	na Burze škol	na internetu
1. ročník	14	14	3	2
2. ročník	6	13	4	4
3. ročník	9	11	5	5
4. ročník	11	8	5	2
celkem	40	46	17	13

Graf 2: Kde se žáci o oboru dozvěděli

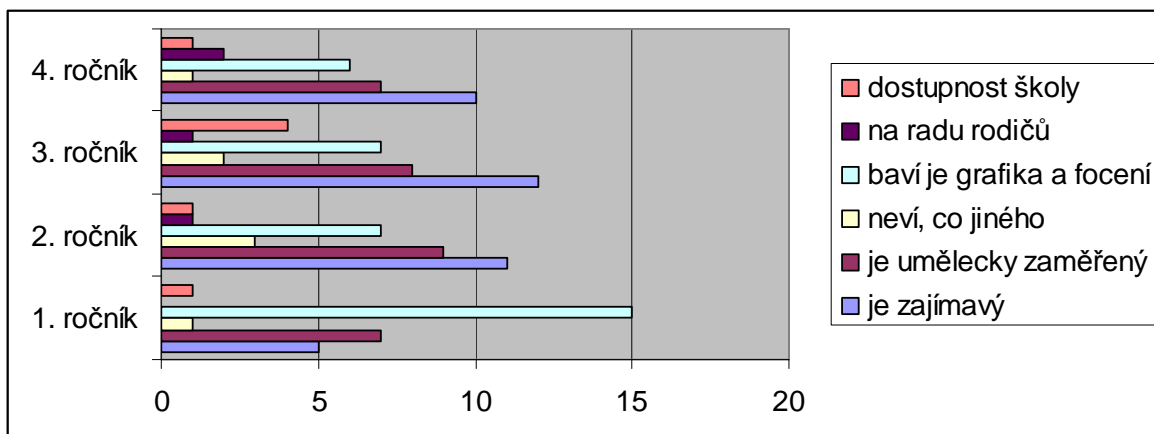

Na druhou otázku – *Proč sis vybral/la tento obor* – uvedli někteří žáci několik důvodů, takže výsledné počty neodpovídají počtu respondentů. Z tabulky 3 a grafu 3 se dozvíme, že 38 žáků na otázku odpovědělo, že je to zajímavý obor. Uměleckou stránku a uplatnění své kreativity hledalo 31 žáků, 35 žáků zajímala grafika, práce na počítači, fotografování, práce s grafickými programy. Pouhých 7 žáků nevědělo, jaký jiný obor si zvolit, 4 žáci dali na radu rodičů a 7 žáků upřednostnilo dostupnost školy z hlediska dojíždění nebo proto, že byli přijati bez přijímacích zkoušek.

Tabulka 3: Proč si žáci vybrali obor Reprodukční grafik pro média

	je zajímavý	je umělecky zaměřený	neví, co jiného	baví je grafika a focení	na radu rodičů	dostupnost školy
1. ročník	5	7	1	15	0	1
2. ročník	11	9	3	7	1	1
3. ročník	12	8	2	7	1	4
4. ročník	10	7	1	6	2	1
celkem	38	31	7	35	4	7

Graf 3: Proč si žáci vybrali obor Reprodukční grafik pro média

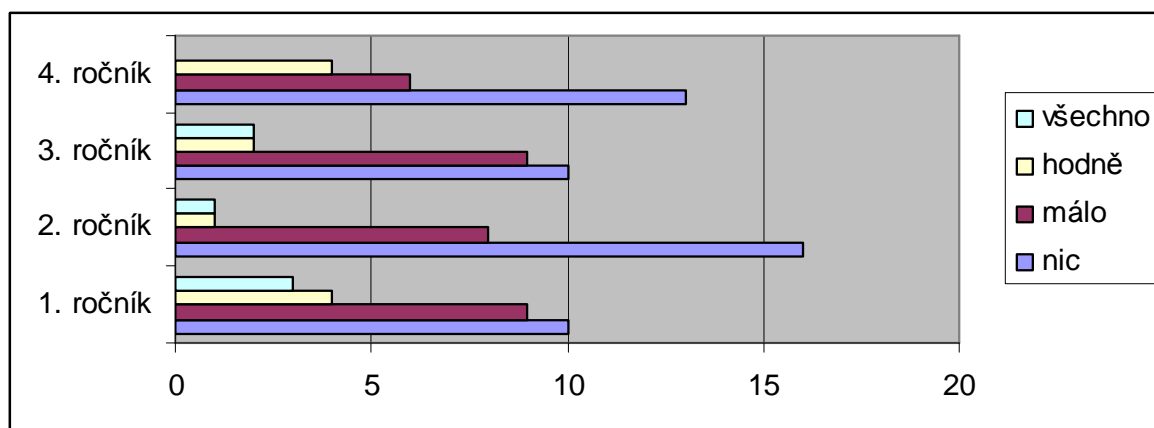

Zdálo by se, že tedy naprostá většina přijatých žáků věděla o tomto oboru hodně již před podáním přihlášky. Ale odpovědi na další otázku – *Co jsi věděl/la o práci grafika* – ukázaly (viz tabulka 4 a graf 4), že 81 žáků o práci grafika nevědělo nic nebo jen málo. Pouhých 17 žáků odpovědělo, že o práci grafika toho věděli hodně.

Tabulka 4: Co věděli žáci o práci grafika před zahájením studia

	nic	málo	hodně	všechno
1. ročník	10	9	4	3
2. ročník	16	8	1	1
3. ročník	10	9	2	2
4. ročník	13	6	4	0
celkem	49	32	11	6

Graf 4: Co věděli žáci o práci grafika před zahájením studia

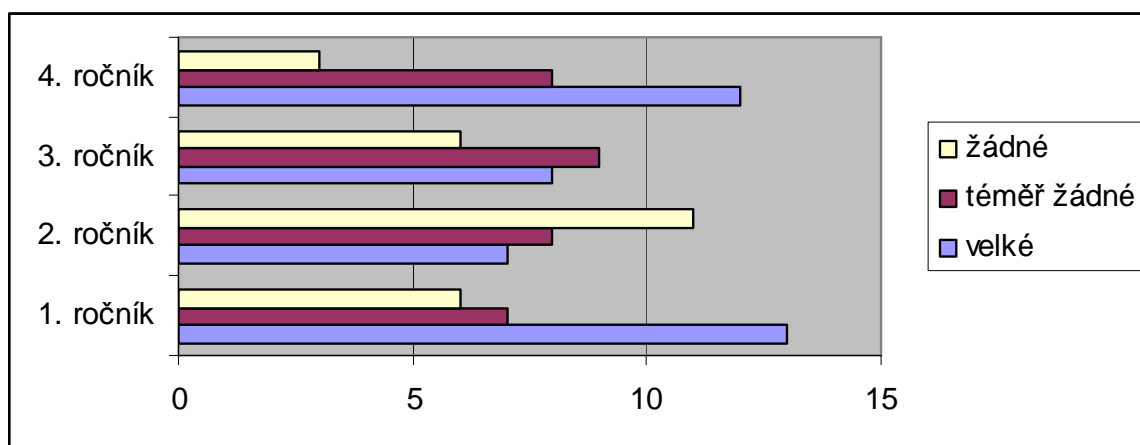

Na otázku – *Znal/la jsi možnosti uplatnění* – odpovědělo 40 žáků kladně a 58 žáků záporně, jak dokládá tabulka 5 a graf 5.

Tabulka 5: Znalosti žáků o možnostech uplatnění

	velké	téměř žádné	žádné
1. ročník	13	7	6
2. ročník	7	8	11
3. ročník	8	9	6
4. ročník	12	8	3
celkem	40	32	26

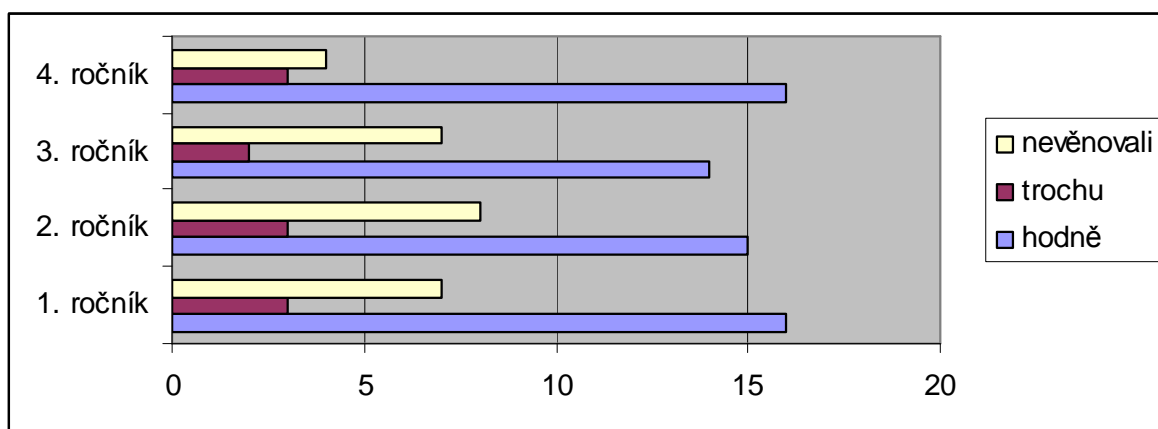
Graf 5: Znalosti žáků o možnostech uplatnění

Otázka – *Věnoval/la jsi se grafice již na základní škole* – ukázala, že 61 % žáků se již na základní škole grafice nebo nějakému výtvarnému oboru věnovalo – viz tabulka 6 a graf 6.

Tabulka 6: Jak se žáci věnovali grafice a malbě před zahájením studia

	hodně	trochu	nevěnovali
1. ročník	16	3	7
2. ročník	15	3	8
3. ročník	14	2	7
4. ročník	16	3	4
celkem	61	11	26

Graf 6: Jak se žáci věnovali grafice a malbě před zahájením studia

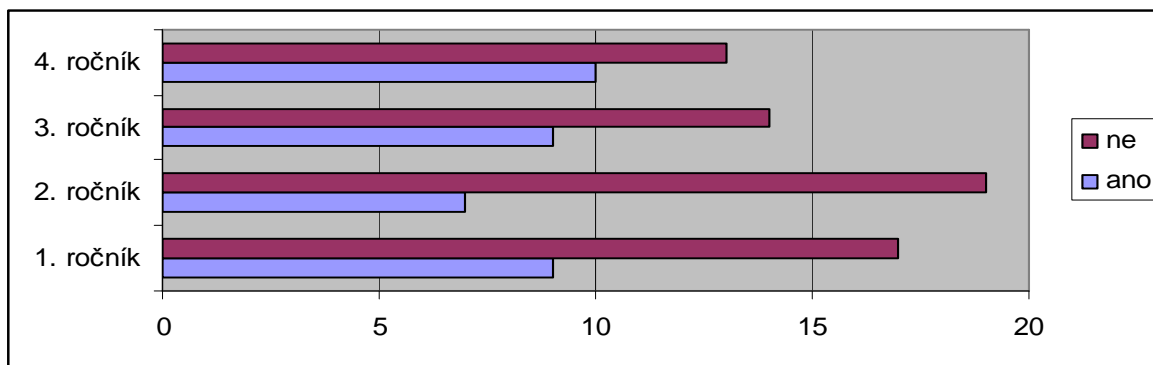
Z těchto odpovědí vyplynulo, že žáky obor Reprodukční grafik pro média zajímá, ale naprostá většina z nich neví, co se budou vlastně učit, jaké dovednosti si musí osvojit. Jsou pak zklamaní, zdá se jim, že obor je „málo umělecký“, nudný, že se některé činnosti stále opakují.

Na otázku – *Pracují rodiče nebo známí v oboru* – odpovědělo 35 žáků kladně a 63 záporně. Počet kladných odpovědí koresponduje s počtem kladných odpovědí na otázku na možnost uplatnění. Z 19 žáků, kteří odpověděli, že o práci grafika věděli hodně již před přijetím na školu, má 16 žáků rodiče nebo známé, kteří pracují v oboru. Ve většině případů se spolu také o škole baví a rodiče zajímá, co se učí – viz tabulka 7 a graf 7.

Tabulka 7: Pracují rodiče nebo známí v oboru?

	ano	ne
1. ročník	9	17
2. ročník	7	19
3. ročník	9	14
4. ročník	10	13
celkem	35	63

Graf 7: Pracují rodiče nebo známí v oboru?

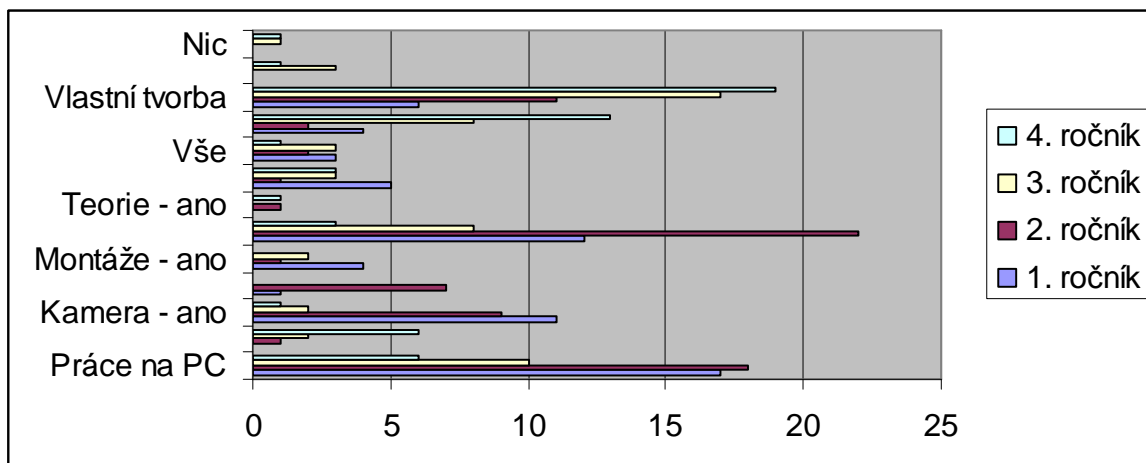

Co tě na práci grafika baví a nebaví – to je otázka, na kterou se sešlo nejvíce různorodých odpovědí – viz tabulka 8 a graf 8. Každý z žáků odpověděl více možnostmi, proto jsem seřadila odpovědi podle četnosti. Nejvíce žáky baví práce na počítači – tak odpovědělo 51 žáků, a vlastní tvorba – 53 žáků. Práce na kameře baví 23 žáků, všechno 9 žáků, animace a tvorba webových stránek 9 žáků (žáci se je učí až ve třetím a čtvrtém ročníku), ruční archové montáže bavily 7 žáků, teorie pouze 2 žáky. Ze záporných odpovědí, tedy to, co žáky nejvíce nebaví, zvítězily ruční archové montáže – 45 žáků, následovala stereotypní práce – 27 žáků, teorie – 12 žáků, práce na kameře – 8 žáků, 4 žáky nebaví odpolední směny a brzké vstávání na ranní směnu, jeden žák odpověděl, že ho nebaví práce, která nemá využití, to znamená cvičné práce a 2 žáci odpověděli, že je nebaví vůbec nic. Z těchto odpovědí lze usuzovat, že by žáky práce bavila, pokud by si mohli tvořit vlastní návrhy, nemuseli by pečlivě dodržovat pravidla, psát množství textu, kontrolovat ho, být pečliví a přesní při ruční montáži apod. Takže vlastně jen takové „hraní“. Pokud po nich chceme odpovědnost, pečlivost, pracovitost a znalosti, zdá se jim to nudné.

Tabulka 8: Oblíbené a neoblíbené činnosti žáků

	Práce na PC	Animace	Kamera - ano	Kamera - ne	Montáže - ano	Montáže - ne	Teorie - ano	Teorie - ne	Vše	Stereotyp - ne	Vlastní tvorba	Směnování	Nic
1. ročník	17	0	11	1	4	12	0	5	3	4	6	0	0
2. ročník	18	1	9	7	1	22	1	1	2	2	11	0	0
3. ročník	10	2	2	0	2	8	0	3	3	8	17	3	1
4. ročník	6	6	1	0	0	3	1	3	1	13	19	1	1
celkem	51	9	23	8	7	45	2	12	9	27	53	4	2

Graf 8: Oblíbené a neoblíbené činnosti žáků

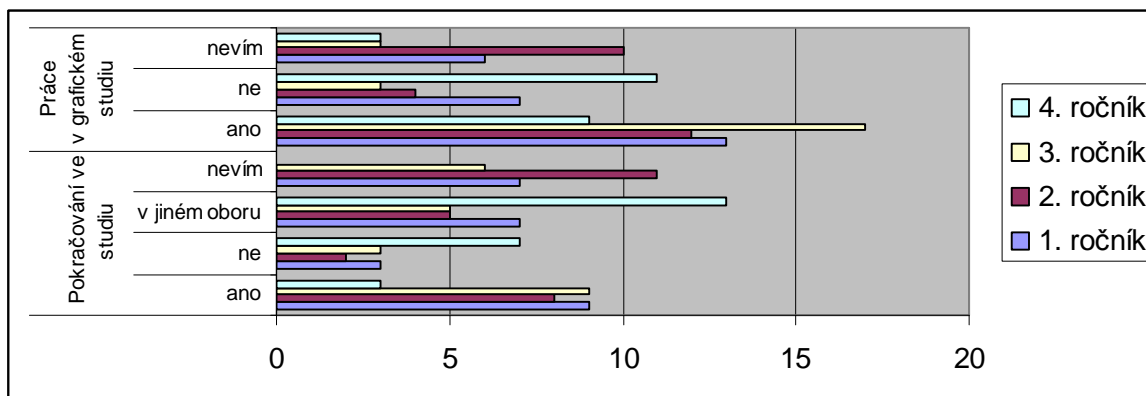
Na otázku – *Jsou dovednosti, kterým se učíš, pro tebe užitečné?* – odpovědělo 88 žáků kladně, zbytek nevěděl. 71 žáků odpovědělo, že výuka je pro ně nedostačující. Objevovaly se názory, že by bylo vhodné zvýšit počet hodin odborného výcviku na úkor teorie, měly by se zařadit předměty uměleckého rázu - výtvarná kultura, malba, modelování, fotografování apod. Také exkurze do firem považovalo 91 žáků za velmi užitečné.

Další blok otázek se soustředil na plány do budoucna a na zhodnocení dosavadní výuky – viz tabulka 9 a graf 9. 29 žáků chce pokračovat ve studiu ve stejném oboru, 30 žáků by chtělo pokračovat, ale v jiném oboru a 39 žáků pokračovat ve studiu již nechce nebo zatím ještě neví. Pokud by ve studiu nepokračovali nebo by na vysokou školu nebyli přijati, chce pracovat v oboru 51 žáků, 25 žáků určitě ne a 22 žáků zatím neví.

Tabulka 9: Chut' žáků pokračovat ve studiu a pracovat v grafickém studiu

	Pokračování ve studiu				Práce v grafickém studiu		
	ano	ne	v jiném oboru	nevím	ano	ne	nevím
1. ročník	9	3	7	7	13	7	6
2. ročník	8	2	5	11	12	4	10
3. ročník	9	3	5	6	17	3	3
4. ročník	3	7	13	0	9	11	3
celkem	29	15	30	24	51	25	22

Graf 9: Chut' žáků pokračovat ve studiu a pracovat v grafickém studiu

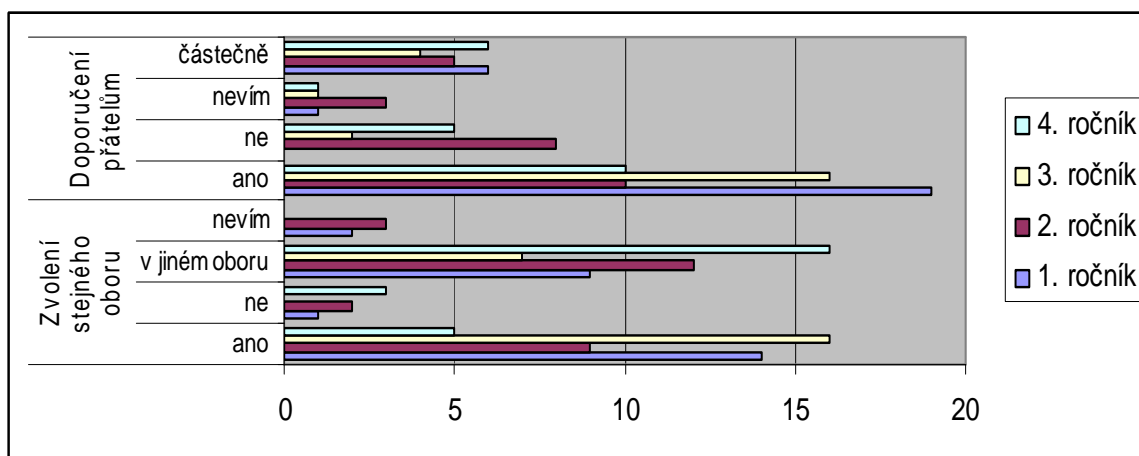
Na otázku – *Kdyby ses měl/la rozhodovat znovu, zvolil/la by sis stejný nebo jiný obor* – odpovědělo 44 žáků, že by si znovu zvolili stejný obor, 50 žáků by chtělo studovat jiný obor nebo podobný, ale na jiné škole a 5 žáků na tuto otázku nedokázalo jednoznačně odpovědět – viz tabulka 10 a graf 10. Nejvíce záporných odpovědí bylo mezi žáky čtvrtého ročníku. Před čtyřmi roky se změnil učební obor na studijní, změnila se struktura předmětů, ubylo praktické výuky. Také propagace oboru nebyla ještě tak propracovaná, jako v současné době.

Na poslední otázku – *Doporučil/la bys tento obor svým přátelům?* – odpovědělo kladně 76 žáků, 6 žáků nevědělo a 16 žáků by ho svým známým a přátelům nedoporučilo. Těmto žákům se nelíbila teoretická výuka, k odbornému výcviku neměli žádné velké výhrady – viz tabulka 10 a graf 10.

Tabulka 10: Zvolení stejného oboru a doporučení přátelům

	Zvolení stejného oboru				Doporučení přátelům			
	ano	ne	v jiném oboru	nevím	ano	ne	nevím	částečně
1. ročník	14	1	9	2	19	0	1	6
2. ročník	9	2	12	3	10	8	3	5
3. ročník	16	0	7	0	16	2	1	4
4. ročník	5	3	16	0	10	5	1	6
celkem	44	6	44	5	55	16	6	21

Graf 10: Zvolení stejného oboru a doporučení přátelům

Výzkum dále ukázal, že prospěch žáků se odvíjí také od toho, jestli by si znovu zvolili stejný obor, nebo jestli by šli raději na jinou školu a jiný obor. Pouze 5 žáků čtvrtého ročníku by si zvolilo znovu stejný obor a 16 žáků by chtělo studovat něco jiného. Ve třetím ročníku je situace úplně jiná, pouze 7 žáků by chtělo studovat jiný obor a 16 žákům se vybraný obor líbí a neměnili by. Také jejich prospěch tomu odpovídá. Žáci čtvrtého ročníku dosáhli průměrného prospěchu letos v 1. pololetí 2,30, kdežto žáci třetího ročníku 2,01. Ve druhém ročníku je situace podobná jako ve čtvrtém, 17 žáků by zvolilo jiný obor a jen 9 žákům tento obor vyhovuje. To se také odráží na prospěchu – průměrný prospěch žáků druhého ročníku byl 2,13. Ve druhém ročníku bylo nejvíce žáků přijato bez přijímacích zkoušek – 19 žáků a z odpovědí v dotazníku vyplynulo, že chtěli jít na jiný obor, ale báli se nepřijetí, a proto zvolili jednodušší cestu. Teď jsou se svým rozhodnutím nespokojeni, obor je neuspokojuje a to se velmi odráží na prospěchu. V tomto ročníku je nejvíce vidět, jak neuspokojení vnitřních i vnějších potřeb je demotivující. Zatím nejlepší situace je v prvním ročníku, kdy pouhých 10 žáků by zvolilo jiný obor a 16 žákům obor vyhovuje. Tito žáci jsou teprve na začátku studia a naším úkolem bude udržet jejich zájem, uspokojit jejich perspektivní potřeby, zajistit stabilitu zájmového zaměření a vytvoření životního plánu, kde by se zúročil význam vzdělání.

4.2 Potvrzení nebo vyvrácení hypotéz

Hypotéza č. 1

Většina žáků věděla před podáním přihlášky na tento obor, co se budou učit.

Tato hypotéza byla jednoznačně vyvrácena. 81 žáků prohlásilo, že o práci grafika před podáním přihlášky nevěděl téměř nic a 58 žáků ani neznalo další uplatnění po ukončení studia.

Naskytá se tedy požadavek na mnohem větší informovanost žáků osmých a devátých tříd o oboru Reprodukční grafik pro média, protože jen tak se na tento obor budou hlásit žáci, které bude práce grafika uspokojovat, kteří budou vědět, že to není obor umělecký, ale obor, kde se vyžaduje pečlivost, trpělivost, perfektní znalost pravidel českého jazyka, je tam hodně stereotypní práce a vlastní kreativita se uplatní jen v menší míře. Žáci by se měli dozvědět, že pracovat jako grafik není jen „hraní“ na počítači a vymýšlení vlastních návrhů, ale že je to činnost s přesně danými pravidly a zákonitostmi.

Hypotéza č. 2

Pokud pracuje někdo z rodiny v oboru, zájem žáka o obor je větší.

Tato hypotéza byla zcela potvrzena. Z 19 žáků, kteří vypověděli, že o práci grafika toho věděli již před zahájením studia hodně, má 16 žáků rodiče nebo známé, kteří pracují v oboru. Všichni tito žáci také napsali, že by zvolený obor neměnili. Výuka je baví a rodiče se zajímají o to, co se ve škole učí. Všichni tito žáci také chtějí po ukončení tohoto studia pracovat v oboru nebo pokračovat ve studiu na vysoké škole.

Hypotéza č. 3

Většina žáků chce po ukončení studia pracovat v oboru.

I tato hypotéza se potvrdila. 51 žáků odpovědělo kladně, 23 žáků zatím není ještě rozhodnuto – převážně žáci prvních ročníků a 24 žáků odpovědělo záporně – chtějí se věnovat v budoucnu něčemu úplně jinému.

Hypotéza č. 4

Většina žáků by si znovu vybrala ke studiu obor Reprodukční grafik pro média.

Tato hypotéza se potvrdila, ale ne zcela jednoznačně. 56 žáků se vyslovalo, že by si znovu zvolila tento obor a 42 žáků by si zvolilo obor jiný. Kladně se tedy vyslovalo 57 % žáků, což se sice více než polovina, ale očekávala jsem, že toto číslo bude daleko větší. Na zá-

porných odpovědích se nejvíce podíleli žáci čtvrtého a druhého ročníku. U žáků čtvrtého ročníku hrála největší roli malá informovanost před přijímacími zkouškami, protože očekávali, že obor bude více zaměřen na umění, kdežto žáci druhého ročníku volili jistotu úspěšného přijetí na střední školu (19 vyznamenaných) a tento obor nenaplňuje jejich původní zájmy (chtěli raději studovat psychologii, veterinu, gymnázium, obchod apod.).

ZÁVĚR

Doufám, že se mi tímto výzkumem podařilo poodhalit motivaci žáků hlásících se na obor Reprodukční grafik pro média a jejich představy o náročnosti práce ve zvolené profesi. Na úspěšnosti jejich studia a hlavně na skutečném zájmu o tento specifický obor závisí jejich uplatnění na trhu práce. Učení je proces spojování nového se starým. Během něho si člověk uvědomuje, co ví, ale samozřejmě taky to, co neví. Formuluje si tedy otázky, které vyvěrají ze skutečného zájmu učícího se člověka. To vyvolává v člověku zvědavost a chuť obírat se dále a dále zkoumaným tématem. Žák je zvědavý, zda jeho domněnka byla správná, chce si potvrdit poznatek, jímž si není zcela jist, chce slyšet odpověď na vlastní otázky. Pokud si žáci mohou ze školy odnést řadu příjemných zážitků spojených s pochopením něčeho nového, co oni sami navíc považují za důležité, jsou na dobré cestě stát se celoživotně se učícími lidmi. Lidmi, kteří se učení nebojí, kteří je vyhledávají a nalézají v něm potěšení. Může práce i práce mých kolegů bude mít smysl a žáci se stanou uznávanými odborníky, kterým je jejich práce zároveň koníčkem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠ, Ľ. *Teória výchovy*. Bratislava : SPN, 1977.
- [2] ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících : Podpůrný text ke studiu Vývojové psychologie*. Brno : Katedra psychologie PdF MU, 2000.
- [3] ČAČKA, O. *Základní pojmy psychologie osobnosti : Podpůrný text ke studiu Psychologie osobnosti*. Brno : Katedra psychologie PdF MU, 2002.
- [4] ČÁP, J. *Psychologie pro učitele*. Praha : SPN, 1987. Edice Učebnice pro vysoké školy. 3. vydání. 384 s.
- [5] ČÁP, J. *Psychologie 1. : Obecná psychologie pro 1. ročník středních pedagogických škol*. Praha : SPN, 1995. 2. vydání. 196 s. ISBN 80-04-26627-4.
- [6] ČIVRNÁ, J. *Vybrané kapitoly z pedagogiky : Skripta*. Určeno studentům Doplňujícího pedagogického studia na EPI, soukromé vysoké školy v Kunovicích. EPI, s. r. o., soukromá vysoká škola v Kunovicích, 1999.
- [7] ĎURIČ, L.; GRÁC, J.; ŠTEFANOVIČ, J. *Pedagogická psychológia*. Bratislava : Jaspis, 1991. 331 s.
- [8] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. 208 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
- [9] HELUS, Z. *Psychologie pro střední školy*. Praha : Nakladatelství učebnic Fortuna, 1995. 1. vydání. 120 s. ISBN 80-7168-245-4.
- [10] HRABAL, V.; MAN, F.; PAVELKOVÁ, I. *Psychologické otázky motivace ve škole*. Praha : SPN, 1989. 2. upravené vydání. 233 s. ISBN 80-04-23487-9.
- [11] CHUDÝ, Š. *Úvod do pedagogiky I*. Zlín : UTB, 2005.
- [12] JŮVA, V. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno : Paido, 2001.
- [13] KRATOCHVÍL, O. *Pedagogika, část I – Historie pedagogiky*. EPI, s. r. o., soukromá vysoká škola v Kunovicích, říjen 2000.
- [14] MADSEN, K. B. *Moderní teorie motivace*. Praha : Academia, 1979. 1. vydání.

- [15] MAŇÁK, J.; ŠVEC, V. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2004. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-078-6.
- [16] MÍČEK, L. *Sebevýchova a duševní zdraví*. Praha : SPN, 1982. Knižnice psychologické literatury. 208 s.
- [17] MÍČEK, L. *Duševní hygiena*. Praha : SPN, 1986. Edice Učebnice pro vysoké školy. 208 s.
- [18] MIKULÁŠTÍK, M. *Interpersonální komunikace*. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2001. 1. vydání. 187 s. ISBN 80-7318-047-2.
- [19] MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 34-53-L/01 Reprodukční grafik pro média*.
- [20] PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. Ostrava : Amosium servis, 1995. ISBN 80-85498-27-8
- [21] PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum, 2004. 270 s. Dotisk 1. vydání. ISBN 80-7184-569-8.
- [22] PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2003. 4. aktualizované vydání. ISBN 80-7178-772-8.
- [23] RÝDL, K. *Vybíráme školu pro svoje dítě*. Praha : Grada, 1993. ISBN 80-7169-032-5.
- [24] VORLÍČEK, CH. *Úvod do teorie výchovy*. Praha : SPN, 1984.
- [25] *Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším a jiném vzdělávání*. Sbírka zákonů ročník 2004, částka 190, ze dne 10. 11. 2004.
- [26] ZIMČÍK, L. *Praktické dovednosti učitele : Skripta*. Určeno studentům Doplnujícího pedagogického studia. EPI, s. r. o., soukromá vysoká škola v Kunovicích, 1999.
- [27] *Zpráva mezinárodní komise UNESCO „Vzdělávání pro 21. století“*. Praha : Pedagogická fakulta UK, Ústav výzkumu a rozvoje školství 1997.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Počet žáků a žákyň v jednotlivých ročnících

Tabulka 3: Kde se žáci o oboru dozvěděli

Tabulka 3: Proč si žáci vybrali obor Reprodukční grafik pro média

Tabulka 4: Co věděli žáci o práci grafika před zahájením studia

Tabulka 5: Znalosti žáků o možnostech uplatnění

Tabulka 6: Jak se žáci věnovali grafice a malbě před zahájením studia

Tabulka 7: Pracují rodiče nebo známí v oboru?

Tabulka 8: Oblíbené a neoblíbené činnosti žáků

Tabulka 9: Chůť žáků pokračovat ve studiu a pracovat v grafickém studiu

Tabulka 10: Zvolení stejného oboru a doporučení přátelům

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Počet žáků a žákyň v jednotlivých ročnících

Graf 4: Kde se žáci o oboru dozvěděli

Graf 3: Proč si žáci vybrali obor Reprodukční grafik pro média

Graf 4: Co věděli žáci o práci grafika před zahájením studia

Graf 5: Znalosti žáků o možnostech uplatnění

Graf 6: Jak se žáci věnovali grafice a malbě před zahájením studia

Graf 7: Pracují rodiče nebo známí v oboru?

Graf 8: Oblíbené a neoblíbené činnosti žáků

Graf 9: Chuť žáků pokračovat ve studiu a pracovat v grafickém studiu

Graf 10: Zvolení stejného oboru a doporučení přátelům

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení žáci,

dovoluji si vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který pomůže zkvalitnit práci pedagogů a vytvořit lepší podmínky pro vás, žáky oboru Reprodukční grafik pro média. Odpovídejte, prosím, na otázky pravdivě, snažte se vystihnout co nejvíce smysl otázky. Odpovědi mohou být jakkoli rozsáhlé. Dotazník je anonymní, uveďte pouze ročník a pohlaví.

1.	Muž		Žena	
2.	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník
3.	Kde jsi se dozvěděl/la o oboru Reprodukční grafik pro média?			
4.	Proč sis vybral/la tento obor?			
5.	Co jsi věděl/la o práci grafika před zahájením studia?			

6.	Znal/la jsi před zahájením studia možnosti uplatnění v tomto oboru?
7.	Věnoval/la jsi se grafice nebo jinému výtvarnému oboru již před zahájením studia?
8.	Bavíš se s rodiči o tom, co děláte ve škole?
9.	Pracují rodiče nebo někdo z rodiny či přátel v polygrafickém průmyslu?

10.	Co tě na práci grafika baví a nebaví?
11.	Jsou dovednosti, kterým se učíš, pro tebe užitečné?
12.	Je pro tebe odborná výuka dostačující?

13.	Jsou pro tebe užitečné exkurze do různých polygrafických provozů?
14.	Budeš pokračovat v dalším vzdělávání v tomto oboru nebo v jiném po skončení střední školy?
15.	Chceš po ukončení studia pracovat v grafickém studiu?
16.	Uvažuješ o soukromém podnikání v oboru?

17.	Kdybys se měl/la rozhodovat znovu, na kterou školu půjdeš, zvolil/la by sis stejný nebo jiný obor?
18.	Doporučil/la bys tento obor svým přátelům? A proč?

Děkuji vám za trpělivost při vyplňování tohoto dotazníku.

Danuše Románková, učitelka odborného výcviku na SPŠP-COP Zlín